

Priloga A

Smernice za pouk državljske vzgoje

Zakonski okvir

Namen teh smernic, sprejetih na podlagi zakona št. 92 z dne 20. avgusta 2019 "Uvedba šolskega pouka državljske vzgoje" (v nadaljevanju: Zakon), je spodbuditi šole k pravilnemu izvajanju regulativnih inovacij, ki v skladu s 3. členom predpisujejo pregled kurikulov ustanove in njihovo uskladitev z novimi določbami.

Zakon s tem, ko določa poznavanje italijanske ustave kot temelj državljske vzgoje, slednje ne priznava zgolj kot ključno načelo naše pravne ureditve, temveč tudi kot merilo za opredelitev pravic, dolžnosti, nalog ter osebnega in institucionalnega ravnanja, katerega cilj je spodbujati celostni razvoj razvoja posameznika in sodelovanje vseh državljanov v politični, gospodarski in socialni ureditvi države. Listina je v bistvu pregleden in organski kodeks kulturnega in pedagoškega pomena, ki lahko podpira, osmišlja in usmerja zlasti posameznike, ki delujejo v šoli, ter vsebine in dejavnosti, ki se odvijajo v njej.

V 7. členu Zakona je navedeno, da morajo vzgojno-izobraževalne ustanove okrepiti sodelovanje z družinami, da bi spodbudile vzorce vedenja, ki temeljijo na odgovornem državljanstvu, takšnem torej, ki ne pozna samo pravic, dolžnosti in pravil sobivanja, temveč tudi izzive sedanjosti in bližnje odgovornosti, tudi z vključitvijo Vzgojnega sporazuma o vzajemni odgovornosti in njegovo razširitvijo na osnovne šole.

Predpis se sklicuje na načelo horizontalne povezanosti novih oblik poučevanja, tudi zaradi pluralnosti učnih ciljev in pričakovanih kompetenc, ki jih ni mogoče pripisati enemu samemu predmetu in ki nenazadnje niti niso izključno predmetne narave.

Šolske ustanove so zato pozvane, da posodobijo kurikule in dejavnosti učnega načrtovanja v prvem in drugem ciklu šolanja, da bodo razvile "poznavanje in razumevanje socialnih, gospodarskih, pravnih, državljskih in okoljskih struktur in profilov družbe" (prvi odstavek 2. člena Zakona), ter da v znanju in odgovornem izvajanju šolskih pravilnikov, statuta dijakov in dijakinj, v Vzgojnem sporazumu o vzajemni odgovornosti, razširjenem na osnovnošolske programe, najdejo plodna tla za konkreten razvoj "sposobnosti delovanja kot odgovorni državljsani ter polne in ozaveščene udeležbe v državljskem, kulturnem in socialnem življenju skupnosti (prvi odstavek 1. člena Zakona).

Besedilo zakona določa, da število ur, namenjenih državljski vzgoji, ne sme biti manjše od 33 ur v vsakem šolskem letu, ki jih je treba umestiti v skupno letno število ur, predvideno z zakonodajo, vključno z morebitnim uporabljenim deležem iz naslova šolske avtonomije.

Ne gre torej za tog okvir, pač pa za funkcionalno priporočilo za lažje povezovanje med posameznimi predmeti in izkušnjami aktivnega državljanstva, ki morajo biti vključeni v pripravo kurikula državljske vzgoje. Vsak šolski predmet je sam po sebi sestavni del državljske in družbene vzgoje vsakega učenca.

Vsebinski in metodološki vidiki

Tematska jedra poučevanja, tj. vsebine, ki štejejo za bistvene pri uresničevanju ciljev, opredeljenih z Zakonom, so že implicitno vključena v **episteme** predmetov. Naj navedemo le nekaj primerov: "okoljska vzgoja, okoljsko trajnostni razvoj in varstvo okoljske dediščine, identitet, proizvodov ter deželne in kmetijsko-živilske odličnosti", pa tudi sama Agenda 2030, na katero se sklicuje 3. člen, so naravno povezani z naravoslovnimi vedami in geografijo; vzgoja zakonitosti in boja proti mafijam ne temelji zgolj na poznavanju ustave in njenih vrednot, temveč tudi na zavedanju neodtujljivih pravic človeka in državljana, njihovega zgodovinskega razvoja ter filozofskih in literarnih razprav o njih. Treba je torej izpostaviti skrite prvine sedanjih izobraževalnih sistemov in ozavestiti njihovo medsebojno povezanost, pri tem pa spoštovati in upoštevati procese rasti in dozorevanja otrok in mladostnikov na različnih stopnjah šolanja.

Upoštevaljoč organizacijsko in didaktično avtonomijo vsake šolske ustanove so smernice oblikovane okoli treh pojmovnih jeder, ki predstavljajo stebre Zakona in na katera je mogoče navezati vse različne vsebine, opredeljene v njem:

1. USTAVA, pravo (nacionalno in mednarodno), zakonitost in solidarnost

Poznavanje, razmislek o pomenu in vsakodnevna praksa ustavne listine predstavljajo prvi in temeljni vidik, ki ga je treba obravnavati. Vsebuje in se prepleta z vsemi drugimi vsebinami, saj morajo biti navadni zakoni, predpisi, organizacijske določbe ter vsakodnevno ravnanje organizacij in posameznikov vedno v skladu z ustavo, ki predstavlja temelj sobivanja in socialnega pakta v naši državi. Z ustavo so povezane teme, ki se nanašajo na poznavanje ureditve države, dežel, lokalnih avtonomij ter mednarodnih in nadnacionalnih organizacij, s poudarkom na ideji in zgodovinskem razvoju Evropske unije in Združenih narodov. To prvo pojmovno jedro vključuje tudi pojme zakonitosti, spoštovanja zakonov in splošnih pravil na vseh področjih sobivanja (npr. cestnoprometni zakonik, šolski pravilniki, pravilniki rekreacijskih klubov, združenj itd.), pa tudi poznavanje državne himne in zastave.

2. TRAJNOSTNI RAZVOJ, okoljska vzgoja, poznavanje in varstvo okoljske dediščine in ozemlja

Agenda 2030 Združenih narodov je določila 17 ciljev bivanja v sožitju in trajnostnega razvoja, ki jih je treba uresničiti do leta 2030. Cilji se ne nanašajo le na varstvo okolja in naravnih virov, temveč tudi na oblikovanje trajnostnih življenjskih okolij in mest, izbiro vključujočih načinov življenja in spoštovanje temeljnih pravic ljudi, predvsem zdravja, psihofizičnega dobrega počutja, varnost prehrane, enakost spolov, dostojno delo, kakovostno izobraževanje, varstvo materialne in nematerialne dediščine skupnosti. V tem pojmovnem jedru, ki je predvideno in zaščiteno tudi v številnih členih ustave, so lahko zajeta vprašanja v zvezi z zdravstveno vzgojo, varstvom okolja, spoštovanjem živali in skupnih dobrin ter civilno zaščito.

3. DIGITALNO DRŽAVLJANSTVO

Digitalnemu državljanstvu je namenjen celoten 5. člen, ki opredeljuje bistvene veščine, ki jih je treba postopoma in ob upoštevanju starosti učencev in dijakov razvijati v šolskih kurikulumih.

ha formattato: Colore carattere: Fucsia

"Digitalno državljanstvo" je treba razumeti kot sposobnost posameznika, da zavestno in odgovorno uporablja virtualna komunikacijska sredstva.

Razvijanje teh veščin v šoli z učenci in dijaki, ki so že dodobra seznanjeni s spletom in se vsakodnevno srečujejo s predlaganimi vsebinami, po eni strani pomeni, da jim omogočimo usvajanje informacij in spretnosti, uporabnih za izboljšanje tega novega in globoko zakoreninjenega načina bivanja v svetu, po drugi pa, da jih ozaveščamo o tveganjih in pasteh, ki jih prinaša digitalno okolje, ter o konkretnih posledicah, s katerimi se lahko soočajo.

Pristop in poglobljena predstavitev teh vsebin se mora začeti že v obdobju prvega šolskega cikla: osebe vseh starosti imajo namreč pravico in potrebo, da se na ustrezne in raznolike načine pravilno seznanijo z njimi. Ne gre več zgolj za poznavanje in uporabo tehnoloških orodij, temveč tudi za vrsto pristopa k njim; zaradi tega je lahko izziv vzgoje digitalnega državljanstva le strokovna naloga, ki vključuje vse sonosilce predmetov oddelka in oddelčni učiteljski zbor.

V teh smernicah so opredeljeni mejniki kompetenc, ki do sedaj še niso bili predvideni, pri čemer sta prvič vključena t.i. **Profil kompetenc** ob koncu prvega izobraževalnega cikla in **Vzgojni, kulturni in poklicni profil dijaka** ob koncu drugega cikla šolanja v sistemu izobraževanja in usposabljanja, ki je priložen zakonski uredbi št. 226/2005; s tem se opredelitev mejnikov kompetenc in specifičnih učnih ciljev medpredmetnega pouka državljanske vzgoje ob koncu osnovne šole in nižje srednje šole, specifičnih učnih ciljev v licejih (ministrska uredba št. 211 z dne 7. oktobra 2010), učnih rezultatov v tehničnih zavodih (smernice iz leta 2010 in 2021) ter poklicnih zavodov (ministrska uredba št. 766 z dne 23. avgusta 2019) preloži na šolsko leto 2022/2023.

Medpredmetni vidik pouka državljanske vzgoje

Zaradi horizontalne narave pouka se referenčna paradigma razlikuje od tiste, ki velja za posamezne predmete.

Državljska vzgoja torej presega okvir tradicionalnega predmeta in bolj ustreza matriki medpredmetnih vrednot, ki jo je treba vplesti v učne predmete, da bi se izognili površnemu in netvornemu seštevanju teoretičnih vsebin in razvili procese medsebojnega povezovanja predmetnih in zunajpredmetnih znanj.

Učiteljski zbor, upoštevajoč nove mejnike končnega profila ustreznega vzgojno-izobraževalnega cikla, kot so opredeljeni v prilogah A, B in C teh smernic, ki so njihov sestavni del, v okviru **avtonomije eksperimentiranja** iz 6. člena UPR št. 275/1999, v kurikulumu ustanove specifičnim učnim ciljem/dosežkom iz posameznih predmetov doda specifične cilje, dosežke in mejnike državljanske vzgoje, pri čemer izvajalce pouka izbere **med celotno kadrovsko zasedbo ustanove.**

Sonosilci predmeta in usklajevanje dejavnosti

Zakon določa, da mora biti državljanski vzgoji namenjenih najmanj 33 ur pouka v vsakem šolskem letu.

Praviloma jih v okviru letnega načrta didaktičnih dejavnosti izvaja eden ali več učiteljev oddelčnega tima ali oddelčnega učiteljskega zbora, ki jim je poučevanje zaupano s sklepom učiteljskega zbora na predlog samih oddelčnih učiteljev ali oddelčnega učiteljskega zbora.

Če so izpolnjeni potrebni pogoji in kadrovske zasedbe, ni potrebno spreminjati, v primeru, da je pouk državljanske vzgoje vključen v 20-odstotni delež avtonomije in mu je namenjen poseben prostor v tedenskem urniku, kot to velja za ostale predmete v kurikulumu, to v nobenem primeru ne sme ogroziti medpredmetne narave in vzajemne odgovornosti za poučevanje znotraj učiteljskega tima in oddelčnega učiteljskega zbora.

V šolah prvega izobraževalnega cikla so za medpredmetni pouk državljanske vzgoje skupno zadolženi razredni učitelji, ki so izbrani na podlagi vsebin kurikula med celotno kadrovsko zasedbo šole. Med temi učitelji je določen koordinater, ki opravlja naloge iz šestega odstavka 2. člena Zakona.

Šole drugega izobraževalnega cikla lahko na podlagi določb četrtega in petega odstavka 2. člena Zakona sprejmejo različne organizacijske rešitve.

Če je učitelj, ki je strokovno usposobljen v pravnih in ekonomskih vedah, sonosilec predmeta v okviru oddelčnega učiteljskega zbora, bo v višjih zavodih, v katerih kurikulumu je že prisoten pouk pravno-ekonomskega področja, zadolžen za pouk državljanske vzgoje, za katerega usklajevanje bo skrbel, kar pa ne bo vplivalo na vključitev drugih učiteljev, pristojnih za različne učne cilje in dosežke, ki so bili določeni med pripravo načrtov posameznih oddelčnih učiteljskih zborov.

Če je učitelj, ki je strokovno usposobljen v pravnih in ekonomskih vedah, prisoten v sklopu šolske avtonomije, vendar ni sonosilec predmeta v okviru oddelčnega učiteljskega zbora, lahko prevzame koordinacijo predmeta za enega ali več razredov, razen če je potrebno zagotoviti čas v tednu, v katerem lahko, tudi skupaj z drugimi učitelji, izvaja pouk državljanske vzgoje v okviru tedenske urne kvote ali kvote iz naslova deleža šolske avtonomije, ki se po potrebi aktivira na način, ki ga odobri učiteljski zbor.

V teh primerih postane koordinater državljanske vzgoje kot nosilec dodatnega pouka polnopravni član enega ali več oddelčnih učiteljskih zborov, v okviru katerega oziroma katerih izvaja pouk.

Če na šoli ni učiteljev, usposobljenih za poučevanje pravnih in ekonomskih ved, bo pouk državljanske vzgoje enakovredno izvajalo več učiteljev, ki so pristojni za različne učne cilje in dosežke, določene med pripravo načrtov posameznih oddelčnih učiteljskih zborov.

Za usklajevanje bo skrbel eden od učiteljev sonosilcev predmeta.

V času, namenjenem tej vrsti pouka, lahko učitelji na podlagi načrtovanja, ki ga je že opravil oddelčni učiteljski zbor, po predhodni opredelitvi ciljev kompetenc ter učnih ciljev in dosežkov predlagajo didaktične dejavnosti, s katerimi sistematično in postopno razvijajo znanje in veščine v zvezi s tremi zgoraj navedenimi osnovnimi tematskimi jedri, pri čemer lahko uporabljajo didaktične enote posameznih učiteljev ter medpredmetne učne enote in module, ki so skupni več učiteljem. Poleg tega bodo odgovorni za opredelitev časa, uporabljenega za izvedbo vsake učne dejavnosti, da lahko dokumentirajo izpolnitev minimalne letne kvote 33 ur.

Ocenjevanje

Zakon določa, da je medpredmetni pouk državljanske vzgoje podvržen rednemu in končnemu ocenjevanju, kot je predvideno z zakonsko uredbo št. 62 z dne 13 aprila 2017 za prvi izobraževalni cikel in z UPR št. 122 z dne 22. junija 2009 za drugi izobraževalni cikel.

Merila za ocenjevanje, ki jih za posamezne predmete odobri učiteljski zbor in so že vključena v triletni načrt vzgojno-izobraževalne ponudbe (T.V.I.P.), morajo biti dopolnjena tako, da vključujejo tudi ocenjevanje pouka državljanske vzgoje.

Med ocenjevanjem učitelj koordinator predloži predlog ocenjevanja, pripravljen v skladu z veljavno zakonodajo, ki se zabeleži v spričevalu, pri čemer pridobi informacije od učiteljskega tima ali oddelčnega učiteljskega zbora, zadolženega za pouk državljanske vzgoje.

Te kognitivne elemente zbira celoten tim in oddelčni učiteljski zbor med izvajanjem medpredmetnega poučevanja.

Ocena mora biti skladna s kompetencami, veščinami in znanjem, ki so opredeljeni v učnem načrtu za državljansko vzgojo in so bili obravnavani med učnimi dejavnostmi. Razredni učitelji in oddelčni učiteljski zbor lahko uporabijo skupna orodja, kot so rubrike in mreže za opazovanje; uporabljajo jih lahko pri medpredmetnem pouku kot pripomoček za poročanje o doseganju znanj in veščin učencev in o njihovem postopnem razvijanju kompetenc, predvidenih v tistem v delu kurikula, ki je namenjen državljanski vzgoji.

Učiteljski zbor šol prvega cikla mora v skladu z določbami 2. člena zakonske uredbe št. 62/2017 jasno navesti, s katero ravno učenja sovпада številčna ocena v desetinkah, ki jo dobijo učenci nižje srednje šole tudi pri pouku državljanske vzgoje.

Za osnovnošolce v skladu z zakonskim odlokom št. 22 z dne 8. aprila 2020, , n. 22, spremenjenim z zakonom št. 41 z dne 6. junija 2020 učitelj koordinator predlaga dodelitev opisne ocene, pripravljene na podlagi meril ocenjevanja, opredeljenih v T.V.I.P., ki je zabeležena v spričevalu.

V šolskih letih 2020/2021, 2021/2022 in 2022/2023 se bodo pri ocenjevanju pouka državljanske vzgoje upoštevali učni cilji in dosežki ter kompetence, ki so jih opredelili učiteljski zbori v sklopu svoje avtonomije eksperimentiranja in vključili v kurikulum šolske ustanove.

Od šolskega leta 2023/2024 dalje se bodo pri ocenjevanju v šolah prvega cikla upoštevali mejniki kompetenc in specifični učni cilji, v licejih specifični učni cilji za liceje, v tehničnih in poklicnih zavodih pa učni rezultati, ki jih opredeli Ministrstvo za šolstvo.

V skladu z določbami petega odstavka 2. člena in tretjega odstavka 1. člena zakonske uredbe št. 62/2017 je za prvi cikel obveznega šolanja predvideno, da se pri ocenjevanju vedenja "upošteva razvoj državljanskih kompetenc". Temeljne reference so statut dijakinj in dijakov, vzgojni sporazum o vzajemni odgovornosti in pravilniki, ki jih potrdijo izobraževalne ustanove.

Zato velja, da lahko oddelčni učiteljski zbor pri ocenjevanju vedenja učenca upošteva tudi kompetence, dosežene v okviru novega pouka državljske vzgoje, ki ga uvaja Zakon, in sicer tako v prvem kot tudi v drugem šolskem ciklu, za katerega zakonska uredba št. 62/2017 ni dodala ničesar, kar ni bilo že predvideno z UPR št. 122/2009.

Opozoriti je treba, da ocena iz pouka državljske vzgoje prispeva k pogojem za vpis v naslednji razred in/ali pripustitev k državnemu izpitu ob koncu prvega in drugega šolskega cikla, pri vpisu v tretji, četrti in peti letnik višje srednje šole pa k podelitvi točk šolskega kredita.

Otroški vrtec

Posebna pozornost velja zakonsko predvidenemu uvajanju državljske vzgoje v predšolskem obdobju s sprožanjem pobud ozaveščanja na temo odgovornega državljanstva.

Vsa izkustvena področja, ki jih opredeljujejo državne kurikularne smernice, lahko skupaj ali posamično prispevajo k postopnemu razvoju zavedanja osebne identitete, dojemanju identitete drugih, podobnosti in razlik, ki so značilne za vse ljudi, postopnemu dozorevanju z vidika samospoštovanja in spoštovanja drugih, zdravju, dobremu počutju in začetnemu seznanjanju s kulturnimi pojavi.

Skozi igro, vzgojne in učne dejavnosti ter vsakodnevno rutino lahko otroke usmerjamo v raziskovanje naravnega in človekovega okolja, v katerem živijo, ter v razvijanje vedoželjnosti, zanimanja ter spoštovanja vseh oblik življenja in skupnih dobrin.

Stalni konkretni, aktivni in operativni pristop k učenju je lahko usmerjen tudi v praktično uvajanje tehnoloških naprav, v zvezi s katerimi lahko vzgojitelji opozarjajo na pozitivne vzorce vedenja in na tveganja, povezana z njihovo uporabo, z ustreznim stopnjevanjem glede na starost in izkušnje otrok.

Priloga B

Dopolnitve Profila kompetenc ob koncu prvega cikla šolanja (ministrski odlok št. 254/2021) v zvezi z medpredmetnim poukom državljanske vzgoje

Ob koncu prvega cikla šolanja učenci razumejo koncepte skrbi zase, za skupnost in za okolje.

Zavedajo se, da so načela solidarnosti, enakosti in spoštovanja raznolikosti stebri, ki podpirajo civilno sožitje in spodbujajo gradnjo pravične in trajnostne prihodnosti.

Razumejo pojem države, dežele, **metropolitanskega območja, občine in mestnih občin** in pozna sisteme in organizacije, ki urejajo odnose med državljani in načeli svobode, zapisanimi v italijanski ustavi in mednarodnih listinah, zlasti pa poznajo Splošno deklaracijo človekovih pravic, temeljna načela Ustave Republike Italije in bistvene sestavne elemente oblike države in vlade.

Razumejo potrebo po pravičnem in trajnostnem razvoju, ki spoštuje ekosistem, ter po odgovorni rabi naravnih virov.

Spodbujajo spoštovanje do drugih, do okolja in narave, in znajo prepoznati posledice propadanja in malomarnega ravnanja.

Znajo prepoznati vire energije in spodbujajo kritičen in smotrni odnos do njihove porabe. Znajo razvrščati odpadke in s tem doprinesejo k dejavnostim recikliranja.

Znajo razlikovati med različnimi napravami in jih pravilno uporabljati, spoštujejo spletni bonton in ga znajo varno uporabljati.

Razumejo pojem podatkov in prepoznajo pravilne ali napačne informacije, tudi skozi primerjavo z drugimi viri.

Sposobni so razlikovati med digitalno in resnično identiteto in uporabljati pravila zasebnosti ter tako zaščititi sebe in skupno dobro.

V celoti se zavedajo digitalne identitete kot individualne in kolektivne vrednote, ki jo je treba ohraniti.

Znajo argumentirati prek različnih komunikacijskih sistemov.

Zavedajo se tveganj na spletu in načinov njihovega odkrivanja.

Priloga C

Dopolnitve k Vzgojnemu, kulturnemu in poklicnemu profilu dijaka ob koncu drugega cikla šolanja v sistemu izobraževanja in usposabljanja (zakonska uredba št. 226/2005, peti odstavek 1. člena, Priloga A) v zvezi z medpredmetnim poukom državljanske vzgoje

Poznati ustavno in upravno ureditev naše države, da bi lahko izpolnjevali državljanske dolžnosti in zavestno uveljavljali svoje politične pravice na teritorialni in nacionalni ravni.

Poznati vrednote, ki navdihujejo pravni red Skupnosti in mednarodnih zvez, kot tudi njihove temeljne naloge in funkcije.

Poznati vrednote in pravila demokratičnega življenja, tudi s poglobljenim poznavanjem temeljnih pravnih elementov, ki ga urejajo, s posebnim poudarkom na delovnem pravu.

Pravilno izvajati načine zastopanja, pooblaščenja, spoštovanja prevzetih in sprejetih obveznosti v različnih institucionalnih in družbenih kontekstih.

Sodelovati v kulturni razpravi.

Razumeti kompleksnost eksistenčnih, moralnih, političnih, družbenih, gospodarskih in znanstvenih vprašanj in znati oblikovati osebne in utemeljene odgovore.

Zavedati se situacij in oblik stisk mladih in odraslih v sodobni družbi in privzeti način obnašanja, s katerim se spodbuja telesna, psihološka, moralna in družbena blaginja.

Spoštovati okolje, skrbeti zanj, ga ohranjati in izboljšati po načelu odgovornosti.

Izbirati najprimernejše načine ravnanja v običajnih ali izrednih, tj. nevarnih razmerah, za zaščito lastne varnosti, varnosti drugih in okolja, v katerem živimo, s poudarkom na osnovnih elementih usposabljanja na področju prve pomoči in civilne zaščite.

Prizadevati si, da z vsemi sredstvi in v vseh okoliščinah prevlada načelo zakonitosti in solidarnosti posameznikovega in družbenega ravnanja ter spodbujati načela, vrednote in prakse za boj proti organiziranemu kriminalu in mafijam.

Odgovorno in skladno uporabljati načela digitalnega državljanstva glede na celostni sistem vrednot, ki urejajo demokratično življenje.

Sprejemati odločitve za dejavno udeležbo v javnem življenju in državljanstvu skladno s trajnostnimi cilji, ki so na ravni EU zapisani v Agendi za trajnostni razvoj do leta 2030.

Prizadevati si za okoljsko trajnostni razvoj in za identiteto in proizvodne odličnosti države.

Spoštovati in krepiti kulturno dediščino in skupne javne dobrine.